

Szilágyi N. Sándor

Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra

2002 júliusának elején, mikor az Országos Statisztikai Hivatal beszámolt a 2002. március 18-i népszámlálás előzetes eredményeiről, sokakban nagy megdöbbenést keltett, hogy az előző népszámlálás, 1992. január 7. óta, tehát csak valamivel több mint 10 év alatt a romániai magyarok száma 190 582 fővel csökkent, ami 11,73%-os fogyást jelent. A magyar anyanyelvűek száma a közölt adatok szerint 191 591-gyel, azaz 11,69%-kal lett kevesebb: 1 639 135-ről 1 447 544-re esett. Én ezt a megdöbbenést jó jelnek vettem, mert úgy értettem (remélem, helyesen), hogy elkezdtek végre komolyan venni azt, amit az adatok mutatnak, és nem próbáljuk magunkat tovább áltatni mindenféle illúziókkal, "ellopott", le hazudott százezres nagyságrendű magyar tömegekkel, hanem tudomásul vesszük, hogy a népesség fogyásával komolyan foglalkoznunk kell, sőt mintha azt is gyakrabban hallanám azóta, hogy itt a szép szólamainkkal és szónoklatainkkal nem megyünk semmire, hanem tenni kellene valamit.

1. Az adatok

Lássuk először a fontosabb adatokat:

1. táblázat: A romániai magyarok lélekszáma 1992-ben és 2002-ben

	1992	2002	Különbség	Különbség %
Teljes népesség				
Országos	1 624 959	1 434 377	-190 582	-11,73
Erdély	1 603 923	1 416 844	-187 079	-11,66
Észak-Erdély	1 330 689	1 197 214	-133 475	-10,03
Dél-Erdély	273 234	219 630	-53 604	-19,62
Erdélyen kívül	21 036	17 533	-3 503	-16,65

Városi népesség				
Országos	914 070	758 208	-155 862	-17,05
Erdély	898 387	746 591	-151 796	-16,90
Észak-Erdély	703 569	595 081	-108 488	-15,42
Dél-Erdély	194 818	151 510	-43 308	-22,23
Erdélyen kívül	15 683	11 617	-4 066	-25,93
Falusi népesség				
Országos	710 889	676 169	-34 720	-4,88
Erdély	705 536	670 253	-35 283	-5,00
Észak-Erdély	627 120	602 133	-24 987	-3,98
Dél-Erdély	78 416	68 120	-10 296	-13,13
Erdélyen kívül	5 353	5 916	563	10,52

Az adatok értékelésekor figyelembe kell venni, hogy mi itt népszámlálási adatokkal dolgozunk, a két összehasonlított adatsor pedig nem teljesen egynemű, mert a számítás módja nem volt egészen egyforma. Nem lényegtelen például, hogy a 2002-es népszámlálás adatainak összesítésekor a több mint egy éve huzamosan külföldön tartózkodókat (összesen mintegy 178,5 ezer személyt) egyszerűen kihagyták a számításból, míg 1992-ben az ilyen státusúakat is beszámították. (Ugyanakkor - az előző népszámlálástól eltérően - beszámították mintegy 24 ezer egy évnél régebben itt tartózkodó külföldit.) Ez pedig eléggé megnehezíti a dolgunkat. Ha úgy vesszük, hogy az ilyenek hivatalosan nem vándoroltak ki, és még bármikor rászánhatják magukat, hogy hazajöjjenek, akkor a fogyást is kisebb mértékűnek tekinthetjük, mint amilyen a két népszámlálás adatsorainak összehasonlításából kijön, a romániai magyarok számát pedig valamivel nagyobbak, mint amennyit a 2002-es népszámlálás eredményei mutatnak.¹ Ha viszont úgy gondoljuk, hogy arra, aki több mint egy éve haza sem nézett, mi már bajosan számíthatunk, akkor alighanem csakugyan annyian vagyunk, amennyit a végösszeg mutat, a tényleges fogyás azonban *az utóbbi tíz évre számítva* akkor is kisebb, mint amivel mi dolgozunk, mert eszerint már 1992-ben sem voltunk (ittthon) annyian, hiszen abban a számban az ilyen bizonytalan státusúak is benne vannak.

Mint látjuk, adataink szerint csak az Erdélyen kívüli falusi magyar népesség gyarapodott (563-mal, ebből 467 Bákó megyében), minden más kategóriában fogyott.

Tekintve, hogy 1992-ben a magyarok 98,71%-a a 16 erdélyi megyében élt (2002-ben 98,78%-a), a könnyebb áttekinthetőség kedvéért a továbbiakban az Erdélyen kívüli megyék adataival nem foglalkozom részletesen.²

Az 1. táblázatban első látásra feltűnik, hogy országosan a városi magyarság jóval nagyobb mértékben fogyott, mint a falusi (17,05%, szemben a 4,88%-kal). Ennek megfelelően az 1992-es adatokhoz képest 2002-ben hiányzó 190 582 személynek 81,78%-a a városokból hiányzik, és csak 18,22%-a a falvakból. Ez azonban nem jellegzetesen a magyar népességre jellemző, hiszen az ország teljes népessége esetében a különbség még nagyobb: az 1 111 854 hiányzó 85,90%-a (955 083) hiányzik a városokból, és csak 14,10%-a (156 771) a falvakból, a román nemzetiségűek esetében pedig ezek az arányok nagyjából megegyeznek a magyarokéival: 81,72%, illetve 18,28%. A fogyás okaival ugyan később foglalkozom, ezzel kapcsolatban azonban már itt megjegyzem, hogy ezeket a nagy számaránybeli különbségeket nem szabad leegyszerűsítve úgy értelmezni és kizárólag azzal magyarázni, hogy városban négyszer olyan intenzitással hatnak a népességfogyást általánosan meghatározó tényezők, hiszen ebben az is benne van, hogy az utóbbi tíz évben volt egy bizonyos mértékű népmozgás (tulajdonképpen visszavándorlás) városról falura, tehát ami a városokból hiányzik, annak egy része a falusiak számát gyarapította, ez pedig az utóbbiak fogyásának kisebb mértékében tükröződik.³

A magyarság fogyása megyénként is nagy eltéréseket mutat, mind az abszolút számokat, mind a fogyás mértékét tekintve. Ezt a legszemléletesebben térképre vetítve lehet ábrázolni:

1. térkép: A magyarság fogyása megyénként abszolút számokban

2. térkép: A magyarság fogyásának aránya megyénként

Ugyanezeket az adatokat táblázatokban bemutatva érdemes az egyes megyéket sorrendbe állítani a megfelelő szempont szerint:

2. táblázat: A magyarság fogyása megyénként abszolút számokban

	1992	2002	Különbség	Részarány az országos fogyásban (%)
Bihar	181 703	155 554	-26 149	13,72
Maros	252 651	227 673	-24 978	13,11
Kolozs	146 186	122 131	-24 055	12,62
Hargita	295 104	275 841	-19 263	10,11
Brassó	63 558	51 470	-12 088	6,34
Arad	61 011	49 399	-11 612	6,09
Kovácsna	175 502	164 055	-11 447	6,01

Temes	62 866	51 421	-11 445	6,01
Szatmár	140 392	129 998	-10 394	5,45
Máramaros	54 902	46 250	-8 652	4,54
Hunyad	33 849	25 321	-8 528	4,48
Szilágy	63 151	57 318	-5 833	3,06
Fehér	24 765	20 682	-4 083	2,14
Szeben	19 309	15 478	-3 831	2,01
Beszt.-N.	21 098	18 394	-2 704	1,42
Krassó-Sz.	7 876	5 859	-2 017	1,06

Ugyanez grafikusan ábrázolva (a grafikon százalécai nem az országos, hanem az erdélyi fogyasztási részarányt mutatják):

1. ábra: A magyarság fogyasztása megyénként abszolút számokban

3. táblázat: Az erdélyi megyék a magyarság fogyasztásának aránya szerint

--	--	--	--	--

	1992	2002	Különbség	Különbség %
Krassó-Sz.	7 876	5 859	-2 017	-25,61
Hunyad	33 849	25 321	-8 528	-25,19
Szeben	19 309	15 478	-3 831	-19,84
Arad	61 011	49 399	-11 612	-19,03
Brassó	63 558	51 470	-12 088	-19,02
Temes	62 866	51 421	-11 445	-18,21
Fehér	24 765	20 682	-4 083	-16,49
Kolozs	146 186	122 131	-24 055	-16,46
Máramaros	54 902	46 250	-8 652	-15,76
Bihar	181 703	155 554	-26 149	-14,39
Beszt.-N.	21 098	18 394	-2 704	-12,82
Maros	252 651	227 673	-24 978	-9,89
Szilágy	63 151	57 318	-5 833	-9,24
Szatmár	140 392	129 998	-10 394	-7,40
Hargita	295 104	275 841	-19 263	-6,53
Kovácszna	175 502	164 055	-11 447	-6,52

Ugyanez grafikusan ábrázolva:

2. ábra: Az erdélyi megyék a magyarság fogyásának aránya szerint

Ez az utóbbi grafikon azt is jól mutatja, hogy az 1. táblázatban miért választottam külön Észak-, illetve Dél-Erdélyt,⁴ hiszen, mint látjuk, Erdély e két része a népességfogyás mértékének tekintetében nagy különbséget mutat. Dél-Erdélyben a magyarok fogyásának aránya (19,62%) majdnem kétszer akkora, mint Észak-Erdélyben (10,03%). A 190 582 hiányzó magyar 28,13%-a Dél-Erdélyből hiányzik, pedig 1992-ben a romániai magyaroknak csak 16,81%-a élt Dél-Erdélyben (2002-ben pedig már csak 15,31%-a). Az utóbbi tíz évben tehát az észak-erdélyi magyarság egytizedével fogyatkozott meg, a dél-erdélyi viszont mintegy egyötödével.

Ez pedig aligha lehet független attól, hogy az 1992-es adatok szerint tíz évvel ezelőtt Erdély e két része három szempontból is nagymértékben különbözött egymástól, mégpedig egyrészt a magyarok számaránya, másrészt urbanizációs foka, harmadrészt pedig a nem magyar (hanem túlnyomórészt román) anyanyelvű magyarok aránya szerint:

4. táblázat: A magyarok helyzetének különbsége Észak- és Dél-Erdélyben

	Észak-Erdély (%)			Dél-Erdély (%)		
	Együtt	Városi	Falusi	Együtt	Városi	Falusi
A magyarok számaránya	32,45	33,48	31,36	7,54	8,37	6,06
Urbanizáció	100,00	52,87	47,13	100,00	71,30	28,70
Nem magyar	1,05	1,34	0,70	6,16	6,99	4,11

anyanyelvűek

Végül pedig - különösen, ha cselekvésstratégiát szeretnénk kidolgozni - az sem érdektelen, hogy a két fenti szempont (ti. az abszolút számok, illetve a fogyás aránya) egyesítve milyen képet ad, hiszen így nagyjából azt látjuk, hogy az egyes megyék magyarsága fogyásának mekkora a jelentősége a helybeli, illetve az erdélyi magyarság egészének szempontjából. Az 5. táblázat utolsó oszlopa - hogy úgy mondjam - "a baj fokmérője" is lehet. Eszerint a legnagyobb baj Kolozs megyében van, ahol a fogyás magas aránya egy sok emberből álló populációt érint, a legkisebb pedig (nem ugyan az illető megyebeli, hanem inkább az erdélyi magyarság perspektívájából) Beszterce-Naszód megyében, ahol a fogyás mértéke valamivel magasabb ugyan az erdélyi átlagnál, de hatása az erdélyi magyarság egészére nem túl nagy, mivel egy viszonylag kis lélekszámú népességben érvényesül.

5. táblázat: Az erdélyi megyék a magyarság fogyásának hatása szerint

	A fogyás abszolút számokban	Részarány az országos fogyásban (%)	A fogyás aránya a megyében (%)	A két előző oszlop szorzata
Kolozs	24 055	12,62	16,46	207,79
Bihar	26 149	13,72	14,39	197,47
Maros	24 978	13,11	9,89	129,64
Brassó	12 088	6,34	19,02	120,66
Arad	11 612	6,09	19,03	115,97
Hunyad	8 528	4,48	25,19	112,74
Temes	11 445	6,01	18,21	109,38
Máramaros	8 652	4,54	15,76	71,56
Hargita	19 263	10,11	6,53	66,01
Szatmár	10 394	5,45	7,40	40,37

Szeben	3 831	2,01	19,84	39,89
Kovászna	11 447	6,01	6,52	39,17
Fehér	4 083	2,14	16,49	35,33
Szilágy	5 833	3,06	9,24	28,29
Krassó-Sz.	2 017	1,06	25,61	27,11
Beszt.-N.	2 704	1,42	12,82	18,19

2. Az okok

Ahhoz, hogy egyáltalán gondolkodni tudjunk róla, mit is tehetnénk, először az okokat kell látnunk. Ha végiggondoljuk, hogy egyáltalán hogyan tudhat fogyni egy népesség olyan helyzetben, mint amilyenben a romániai magyarság van, a fogyásnak három lehetséges okát találjuk: 1. az alacsony természetes népszaporulatot, 2. a kivándorlást és 3. az asszimilációt. Negyediket én legalábbis nem látok.

E három közül a továbbiakban a kivándorlással nem kívánok foglalkozni, ugyanis erről nekem sem lehet sokkal több mondanivalóm, mint amit előttem mások már megírtak.⁵ Varga E. Árpád a kérdéses időszakban Romániából kivándorolt magyarok becsült számát "legfeljebb 90-120 ezer, de legalább 80 ezer főben"⁶ állapítja meg, magam úgy vélem, hogy ebből az alsó határként megadott 80 000 állhat közelebb a valóságos számhoz. A természetes szaporulatra viszont részletesebben kitérek, mert ez, mint látni fogjuk, szoros kapcsolatban van a fogyás harmadik okával, az asszimilációval, ez utóbbiról pedig nemcsak azért tartom fontosnak elmondani a véleményemet, mert idézett tanulmányában Varga E. Árpád ezzel foglalkozik a legkevesebbet, hanem azért is, mert úgy látom, hogy az asszimiláció esetében bizonyos alapfogalmak is tisztázásra szorulnak.

a. Az alacsony természetes népszaporulat

Az egyes romániai etnikumok női termékenységére az 1992-es országos adatok a következők (**A** oszlop: a 15 éves vagy annál idősebb nők száma, **B**: az ezer termékeny vagy azt meghaladott korú nőre eső élveszületések száma csökkenő sorrendben):

6. táblázat: A romániai etnikumok női termékenysége (1992)

Nemzetiség	A	B
Cigány	116900	2700,2
Ukrán	24396	2401,5

Török	10187	2189,9
Szlovák	8063	1982,6
Orosz	16465	1914,6
Országos	9059426	1802,0
Román	8096350	1798,1
Lengyel	1846	1784,4
Cseh	2518	1743,4
Tatár	10071	1720,3
Magyar	685945	1708,5
Más nemz.	3118	1653,0
Horvát	1692	1640,7
Bolgár	4389	1626,3
Német	56986	1502,9
Szerb	13089	1411,9
Görög	1866	1280,8
Örmény	920	958,7
Zsidó	4230	749,9

Romániában a népesség természetes biológiai reprodukálását - a gyermekhalandóságot és más tényezőket is figyelembe véve - az ezer termékeny korú nőre eső 2150 élveszületés biztosítja. A fenti termékenységgel tehát (a halandósági különbségeket figyelmen kívül hagyva) a cigányok, az ukránok⁷ és a törökök szaporodnak, a többiek pedig (kivándorlás nélkül is) fogynak, mégpedig annál nagyobb mértékben, mennél messzebb esik a megadott mutató a 2150-től. A magyaroké (1708,5) bizony elég messze esik tőle. Az 1992-es adatok ráadásul a természetes szaporulat mértékének további csökkenését valószínűsítik, hiszen az ezer termékeny korú nőre eső élveszületések száma 1992-ben azért volt annyi, amennyi, mert még ott van a többgyermekes idős korosztály is. A pontosabb adatok a következők:

7. táblázat: A női termékenység romániai magyarok körében (1992)

Korcsoport	Nők száma	A korcsoport részaránya	Élveszületések száma	Élveszületések 1000 nőre
15-19 év	63 273	9,22	3 580	56,6
20-24 év	67 302	9,81	39 187	582,3
25-29 év	40 776	5,94	58 243	1428,4
30-34 év	49 402	7,20	93 037	1883,3
35-39 év	60 516	8,82	124 161	2051,7
40-44 év	55 253	8,06	120 028	2172,3
45-49 év	54 437	7,94	116 291	2136,2
50-54 év	54 969	8,01	113 265	2060,5
55-59 év	52 845	7,70	105 014	1987,2
60-64 év	52 487	7,65	103 220	1966,6
65-69 év	48 143	7,02	98 511	2046,2
70-74 év	32 779	4,78	73 030	2228,0

75 -	53 742	7,83	124 385	2314,5
Nem nyil.	21	0,00	15	714,29
Összesen	685945	100,00	1171967	1708,5

Mint látjuk, az ezer magyar nőre eső élveszületések száma a 75 év fölötti korcsoportban a legmagasabb, utána mindjárt az 1992-ben 70-74 éves korcsoport következik. Legnagyobb részük a 2002-es kalkulációban már nem lesz benne. A többi korcsoport közül a 40-49 (vagyis a mai 50-59) éveseké az, amely - hogy úgy mondjam - teljesítette kötelességét, vagyis fölösen biztosította a népesség utánpótlását (részben a Ceausescu-féle 1968-beli dekrétum hatására). E korcsoport viszonylag nagy szaporulatának tulajdonítható, hogy 1992-ben a termékeny korú nők között a legnagyobb csoportot az ebbe tartozó nők gyermekei, az akkor 20-24 évesek alkotják. Itt tehát nagy esélye lett volna a magyarok körében is a népszaporulat javulásának, hiszen viszonylag sokan voltak, akik gyermekeket szülhettek volna. Csakhogy 1992-ben ebben a korcsoportban a magyarok körében az ezer nőre eső élveszületések száma csupán 582,3 volt, az újabb demográfiai hullám lehetőségét tehát elszalasztottuk. Persze az ide tartozó nők később még szültek gyermekeket, de 1992-beli és további várható magatartásukról elég sokat mond, hogy ugyanabban a korcsoportban ez a szám országos viszonylatban már 646,81 (ezt viszont a nagy számú, de szintén fogyó románok mutatója határozza meg: 631,71), ehhez képest a magyaroké mintegy 10%-kal kisebb. (A gyorsan szaporodó cigányok esetében ez a szám 1607,26, a törökökében 1118,04 volt.)

A prognózishoz sokat mond a romániai magyarok korcsoport szerinti megoszlása is:

8. táblázat: A korcsoport szerinti megoszlás országosan és a magyarok körében (1992)

Korcsoport	Összesen	Az összesnek hány %-a	Ebből magyar	Szám-arányuk	A magyarok hány %-a
1	2	3	4	5	6
Együtt	22810035	100,00	1624959	7,12	100,00
0-4 éves	1613419	7,07	93208	5,78	5,74
5-9 éves	1653885	7,25	96791	5,85	5,96
10-14 éves	1914598	8,39	121119	6,33	7,45
15-19 éves	1916936	8,40	129898	6,78	7,99

20-24 éves	2042068	8,95	136601	6,69	8,41
25-29 éves	1255780	5,51	84082	6,70	5,17
30-34 éves	1546138	6,78	100218	6,48	6,17
35-39 éves	1713144	7,51	121300	7,08	7,46
40-44 éves	1527519	6,70	109944	7,20	6,77
45-49 éves	1173644	5,15	106636	9,09	6,56
50-54 éves	1347530	5,91	105592	7,84	6,50
55-59 éves	1363062	5,98	100234	7,35	6,17
60-64 éves	1232053	5,40	97707	7,93	6,01
65-69 éves	1029195	4,51	83559	8,12	5,14
70-74 éves	558656	2,45	54203	9,70	3,34
75-	919660	4,03	83821	9,11	5,16

Ha összehasonlítjuk e táblázat 3. és 6. oszlopát, azt találjuk, hogy a fiatalabb korcsoportok százalékaránya (39 éves korig) az illető korcsoport egészéhez viszonyítva a magyarok esetében mindenütt az országos arány alatt van, 40 évtől felfelé pedig afölött. Vagyis a magyar népesség jobban el van öregedve, mint az ország összlakossága. Ezt a 3. grafikonon szemlélteti:

3. ábra: A népesség korcsoportok szerinti megoszlása (1992)

Mindez természetesen a magyarok országos számarányának alakulását is érinti. 1992-ben ugyan a teljes népességben a magyarok aránya 7,12% volt, de a 0-9 éves korcsoportban ez az arány csak 5,82% (sőt ezen belül is enyhén csökkenő a tendencia, hiszen - mint a 8. táblázatban látszik - az 5-9 évesek százalékaránya 5,85%, a 0-4 éveseké azonban már csak 5,78%). Nem árt tudatosítani annak számára, aki erre magától nem gondolt volna, hogy ez végig fog ám menni a korfa minden fokán, és ezen már utólag semmilyen módon nem lehet változtatni, sőt ez a százalékarány évről évre csak csökkenhet (hiszen például a kivándorlók között ilyen életkorúak is vannak), nőni

nemigen nôhet. (Illetve nôhetne is, de csak úgy, ha a nem magyar népesség megfelelô korcsoportjának lélekszáma valami miatt katasztrófaszerûen lecsökkenne.) A 0-9 éves korcsoportba 1992-ben egy híján 190 000 magyar tartozott, ez több mint 61 000-rel kevesebb, mint a 10-19 évesek száma. Ez a 92-ben 0-9 éves korcsoport ma 10-19 éves, utána - azóta már - egy újabb 0-9 éves korcsoport következik, amelyrôl még nincsenek meg a népszámlálási adataink, de amely sajnos nem tûnik sokkal népesebbnek, és valószínû, hogy annak sem nagyobb az országos számaránya, mint az elôzônek. Ha pedig arra is gondolunk, hogy a kb. 10 év múlva elkezdôdô 10 esztendôben ez a 92-ben mindössze 190 000-es (de azóta már ennél is kisebb!) lélekszámú korcsoport fogja adni a romániai magyarság természetes szaporulatának zömét, akkor rögtön megértjük, hogy tetemes számbeli gyarapodásra 2010-2020 között sem számíthatunk.

Mindeddig csak a születések számának alacsony voltára figyeltünk, a népszaporulatnak azonban a halandósági arányszám is ugyanolyan fontos tényezôje. Ez a magyarok esetében már csak azért is magasabb az országos átlagnál, mert, mint láttuk, a magyar népesség jobban el van öregedve. Van azonban még valami, amivel alighanem szintén számolni kell. Veres Valér úgy látja,⁸ és számításait is aszerint végzi, hogy: "Ha feltételezzük, hogy a magyarok a többséggel azonos egészségügyi ellátási és egészségügyi viszonyok között élnek, márpedig ez így van, mert ugyanazokat a szolgáltatásokat (kórházak, rendelôk, élelmiszerek) veszik igénybe, és ugyanazok az életkörülményeik, akkor a korszpecifikus halandósági arányszámok között nem lehetnek lényeges eltérések."⁹ Ez kétségkívül igaz, de hiányzik innen egy tényezô: az, hogy az öngyilkosságok statisztikájában országosan Hargita megye a listavezetô, elsôsorban a mértéktelen alkoholfogyasztás következményeként. Ez pedig nemcsak az öngyilkosságok számát érinti, hanem a korszpecifikus halandósági arányszámot is növelheti, hiszen ilyen életformát követve sok magyar idô elôtt hal meg, és nemcsak Hargita megyében.¹⁰ Ez tehát olyan társadalmi probléma, amely ebben a vonatkozásban is nagyobb figyelmet érdemelne.

Az alacsony természetes szaporulatról eddig elmondottak alapján magam úgy látom, hogy a romániai magyarság ilyen méretû fogyásának alighanem ez a legfontosabb oka, és teljesen indokoltnak látom, ha Varga E. Árpád mérvadóknak fogadja el Vasile Ghetau számításait, amelyek szerint 1992 óta a romániai magyarság természetes fogyása évi 9-10 ezer fô körül van. (A hivatkozott számítások ugyan csak a vizsgált 10 éves idôszak elsô négy évére vonatkoznak, a továbbiakra viszont még azt is figyelembe kell venni, hogy a kivándorlás a természetes szaporulatot is csak negatívan befolyásolhatta, hiszen sejtethôen, de bizonyos hozzáférhetô adatok alapján valószínûsíthetôen is elsôsorban a termékeny korban levô vagy éppen abba lépô nemzedékbeliék vándorolnak ki.)

b. Az asszimiláció

A fogyás három tényezôje közül ezt lehet a legnehezebben azonosítani és elemezni, mert alig vannak róla egyértelmû közvetlen statisztikai adataink. Ezért aztán errôl sokfélét lehet mondani. Az egyik véglét az, hogy a románságba való beolvadás a romániai magyarságot belátható idôn belül a teljes eltûnéssel fenyegeti, a másik meg az, hogy "a [2002-es] népszámlálás elôzetes adatainak olvasata szerint [...] - gyakorlatilag - nincs kisebbségeket/etnikumokat érintô asszimiláció" (Magyar Nándor László, Magyar Hírlap 2002. július 13.).

Ez az utóbbi, tapasztalatainkkal meglehetôsen ellenkezô kijelentés egy végig nem gondolt gondolaton alapul, amely szerint ha a románok országos számaránya mind 1992-ben, mind 2002-ben 89,5% volt, akkor nyilvánvaló, hogy a románoknak semmi asszimilációs nyereségük nem volt, tehát errôl kár is beszélni. Pedig ez egyáltalán nem nyilvánvaló. Mert számoljunk csak utána! Tegyük fel, hogy a magyarok fogyásának 10%-át az asszimilációs veszteség teszi ki, s ennek nagy részét ma a románok között kell keresni. Ez 19 058 magyart jelentene. Ez a magyarok számához képest elég nagy szám (tíz évre), de a románok annyian vannak, hogy ha ennyivel többen vagy kevesebben lennének is, az az országos számarányukon alig vevôdne észre: ha ezt kivonjuk a románok számából (19 409 400), marad 19 390 342, s a románok országos százalékaránya ebben az esetben is még mindig 89,36% lenne (vagyis csak alig észrevehetôen kevesebb, mint 89,45%, amennyi a 2002-es népszámlálás idején volt), hiszen ez a szám a románokénak alig 0,01%-a (viszont a magyarok 1992-beli számának 1,17%-a). Ha pedig azt is figyelembe vesszük, hogy az utóbbi tíz évben a kivándorlás mértéke a románok esetében is igen megnövekedett, és hogy a természetes szaporulat a románok körében is negatív (és pedig egy nagy számú népességben), akkor a majdnem változatlan számarányt úgy is felfoghatjuk, hogy ez csak azért van, mert az asszimilációs nyereség valamelyest pótolja a fogyást. Vagyis: a románok számarányának alakulása csak akkor lehetne hozzávetôleges mutatója az asszimilációnak, ha mind a természetes szaporulat, mind a kivándorlás aránya pontosan ugyanolyan volna mindegyik romániai etnikum esetében, márpedig tudjuk, hogy ez nem így van.

Csak hogy még ezzel is van egy kis bökkenô. A románok számaránya még az elôbbi feltételek mellett is csak akkor lehetne indikátora az asszimiláció mértékének, ha 1992 elôtt egyáltalán nem lett volna asszimiláció. Márpedig volt

azelőtt is, így a románok 1992-beli számában (és számarányában) a korábbi asszimilációs nyereség is benne van. Ezért a románok számaránya még azonos mértékű természetes szaporulat és kivándorlás esetén is csak azt tükrözhetné, hogy 1992 óta növekedett-e a 92 előttihez képest az asszimiláció mértéke, vagy csökkent. A majdnem egyező számok így arra vallanak, hogy észrevehetően nem is növekedett, nem is csökkent, hanem nagyjából ugyanolyan szinten folytatódik, mint 1992 előtt. (De valójában még csak erre sem vallanak, mert a különböző etnikumok lélekszáma nem egyforma arányban változott.)

Véleményem szerint az asszimilációs veszteséggel igenis számolnunk kell, még ha nem tudjuk is egészen pontosan megmondani, hogy ez a fogyásnak hány százalékát teszi ki.

Mivel az asszimilációnak sokféle meghatározása van, de egyik sem általánosan elfogadott, először is azt kell megmondanom, mit értek ezen a terminuson. Az alábbiakban a következő definíciót fogom alkalmazni: *asszimiláció minden olyan folyamat, amelynek eredménye egy nyelvi, etnikai vagy felekezeti kritériumok szerint meghatározott populáció lélekszámának (nem számarányának!) és/vagy reprodukciójának egy másik, ugyanolyan kritériumok szerint meghatározott populáció javára történő csökkenése.* Ennek megfelelően tehát beszélhetünk *nyelvi, etnikai, illetve felekezeti asszimilációról*, ezek egymásra is tevődhetnek, de külön-külön is előfordulhatnak. (A "nyelvi, etnikai vagy felekezeti" azért szerepel a meghatározásban, mert mikor asszimilációról beszélünk, elsősorban ezekre gondolunk. Ha ezt a megszorítást nem tennék meg, akkor tulajdonképpen a kivándorlást is asszimilációként kellene kezelnünk, hiszen ott is az történik, hogy az egyik ország népességének olyan vesztesége keletkezik, amely egy másik ország népességének nyereségeként jelenik meg.) Az asszimilációt kiváltó vagy befolyásoló tényezők származhatnak az illető populáció belső, illetve környezeti adottságaiból (ezek közül talán a legfontosabb a számarányuk az illető településen), ezek a *spontán asszimiláció* folyamataiért felelősek, és származhatnak az illető ország politikai rendszeréből (nyelvpolitika, oktatáspolitikai, kisebbségpolitika), ezek együttes hatását *irányított vagy ösztönzött*, súlyosabb esetben *erőszakos asszimilációnak* hívjuk. A tényleges asszimilációs folyamatokban a különböző asszimilációgeneráló tényezők változatos arányban kombinálódva lehetnek jelen.

A fentebb megadott definíciónak az a lényege (szemben azokkal, amelyek az identitásváltás fogalmára alapoznak), hogy az asszimilációt nem az egyed, hanem a populáció szintjén érvényesülő folyamatként határozza meg. Ha ugyanis az (egyéni) identitásváltást tekintenénk mérvadónak, valóban könnyen arra a következtetésre juthatnánk, hogy az asszimiláció mértéke elhanyagolható, hiszen nagyon nehezen tudnánk azt elképzelni, hogy 2002-ben az emberek tömegesen más etnikumúnak vallották volna magukat, mint 1992-ben. Az asszimiláció legjellegzetesebb útja tehát, vagyis az, amely az egyén szintjén nem jár együtt identitásváltással, eleve kimaradna a számításból.

Az etnikai asszimiláció körébe sorolható olyan népességfogyásnak, amely a népszámlálási adatokban is tükröződhet, három lehetséges formája van: 1. az autoidentifikáció megváltozása, 2. a korábbi heteroidentifikációval nem egyező autoidentifikáció és 3. az etnikai reprodukció csökkenése egy másik etnikum javára. A *tényleges asszimiláció* e három formáján kívül van még egy, amelyet *látszólagos etnikai asszimilációnak* nevezhetünk: ha például az 1992-es népszámlálás során magukat magyarnak mondó (de valójában nem annak gondoló) cigányok egy része 2002-re úgy gondolta, hogy ezúttal jobb, ha románként regisztráltatja magát, akkor ez a népszámlálási adatokban a magyarok veszteségeként, illetve a románok nyereségeként fog megjelenni, noha ez a magukat ténylegesen (nemcsak népszámláláskor) magyarnak, illetve románként tartók valóságos számát nem érinti.

Vegyük most sorba az asszimiláció imént felsorolt formáit!

1. Az autoidentifikáció megváltozása.

Ezt úgy kell elképzelni, hogy valaki a 92-es népszámláláskor még magyarnak mondta magát, mert egyik vagy mindkét szülege magyar (volt), de 2002-re már úgy gondolta, nincs ezt már miért erőltetnie, mikor egész életformája a románokéval egyezik: beszélni rendszerint románul beszél (hiszen a házastársa is román), sőt magyarul már nehezen vagy alig is tud, kapcsolatai a románokhoz kötök, és értékrendje is azokéhoz hasonló. Egyedül származástudata köti még valamelyest a magyarokhoz, de ezt már nem tartja magára nézve nagyon fontosnak. Azt hiszem, az ilyen esetek száma nem túl nagy, de könnyen meglehet, hogy nem is olyan kicsi, hogy egyáltalán ne kellene vele számolni. Adatok híján sajnos még csak becsléseket sem tehetünk számukkal kapcsolatban.

2. A korábbi heteroidentifikációval nem egyező autoidentifikáció.

Valaki a 92-es népszámlálás idején még kiskorú volt, szülei magyarnak írták be, de 2002-ben, mikor maga nyilatkozhatott etnikai hovatartozásáról, ő már románként mondta magát, hiszen ő ezt korábban is így gondolta, az

ilyen esetek többségében azért, mert magyarul nem is tud, vagy olyan nehezen beszél, hogy inkább meg sem szólal ezen a nyelven. Az ilyenek számát már nagyobbban gondolom az előző csoporténál, hiszen itt nincs szükség az etnikai identitás megváltoztatására: szigorúan az illető egyén szintjén maradván mindössze annyi történik, hogy valaki, aki egy korábbi népszámlálásban még magyarként szerepel, mert mások magyarnak nyilvánították, saját döntése szerint nem vállalja ezt az identitást, hanem annak mondja magát, aminek mindig is gondolta. Közösségi szinten azonban mindenképpen az asszimiláció körébe tartozik, hiszen hatása az, hogy az egyik etnikum lélekszáma a másik rovására növekszik, és ez a népszámlálási adatokban is így tükröződik.

Az 1992-es népszámlálás idején Romániában 34 699 nem magyar anyanyelvű magyart regisztráltak, ezek közül 32 949 (94,96%) volt román anyanyelvű. Földrajzi megoszlásuk sokatmondó: 16 831 dél-erdélyi (48,51%), 13 966 észak-erdélyi (40,25%), 3 872 pedig Erdélyen kívüli (11,16%). Úgy gondolom, hogy elsősorban (de nem okvetlenül kizárólag) ez az a kategória, amelyből az *etnikai asszimiláció* első két fajtájának alanyai az utóbbi 10 évben kikerültek. Figyelembe véve ugyanis, hogy az etnikum és a nyelv mind a magyarok, mind a románok esetében nagyon szorosan kapcsolódik egymáshoz,¹¹ a fenti adatokat úgy lehet értelmezni, hogy azok azt mutatják, mennyi volt 1992-ben az *akkor még mérhető* végeredménye a (korábbi, pontosan meg nem határozható időintervallumban végbement) *nyelvi asszimilációnak*. A nyelvi asszimiláció azonban csak addig mérhető, illetve csak addig (és csak azoknál) mutatható ki a népszámlálási adatokból, amíg (és akiknél) a következő lépés, az *etnikai asszimiláció* még nem történt meg. Attól kezdve ugyanis ezek az emberek már román anyanyelvű románokként fognak szerepelni a statisztikában, és semmiben nem fognak különbözni a többi romántól, hacsak abban nem, hogy vallásuk szerint valamely jellegzetesen a magyarokhoz kapcsolódó felekezethez tartoznak, azaz reformátusok vagy unitáriusok. Ez a különbség csak akkor tűnik el, ha a harmadik, a *felekezeti asszimiláció* is megtörténik.

Ezt a háromfajta asszimilációt nem véletlenül állítottam éppen ilyen sorrendbe, ugyanis úgy gondolom, hogy ezek csakugyan így következnek egymás után. Az elsőt, a nyelvi asszimilációt elsősorban a szociolingvisztikai környezet határozza meg. Ennek több összetevője is van, itt csak azt az egyet említem meg, amely számszerűségénél fogva jól illeszthető az asszimiláció statisztikai eszközökkel történő vizsgálatához, és amely ráadásul spontán asszimiláció esetében az egyik, sőt talán a legfontosabb tényező: az illető népesség számarányát az egyes településeken. Fontosnak tartom, hogy ezt a számarányt a települések szintjén nézzük (ne pedig a megye vagy egy annál is nagyobb terület, mondjuk Észak- vagy Dél-Erdély szintjén), hiszen az emberek nyelvi kapcsolathálójának szerkezetét közvetlenül az határozza meg, hogy az ember az illető településen kikkel milyen kapcsolatokban és milyen funkciókban használ(hat)ja anyanyelvét, illetve hogy nyelvi kapcsolataiban ennek következtében hogyan aránylik az anyanyelv használatának összesített ideje a másik nyelv használatának összesített idejéhez. (Ebben nemcsak az az idő van benne, amíg ő beszél, hanem az is, amíg mások beszédét hallgatja.) Mennél kisebb az adott nyelvet beszélők számaránya az illető településen, az egyének napi vagy heti nyelvhasználatának aránya annál inkább eltolódik a másik nyelv irányába,¹² ez pedig egy kritikus ponton túl már egyenesen vezet a spontán nyelvi asszimiláció felé. A befejeződött vagy előrehaladott fázisában levő nyelvi asszimiláció pedig szinte magától indítja be az etnikai asszimiláció folyamatát.

Ebből azt is láthatjuk, milyenfajta asszimilációt lehet egyáltalán kimutatni pusztán a népszámlálási adatokból, és annak csakis milyen szakaszaiban. Ki lehet mutatni a nyelvi asszimilációt, de csak abban az átmeneti, meglehetősen instabil (tehát - legalábbis a mi kultúránkban - hosszú ideig nem fenntartható) fázisában, mikor az etnikai asszimiláció még nem történt meg. Ugyanígy ki lehet mutatni az etnikai asszimilációt, de csak addig, amíg a felekezeti nem történt meg, és csak akkor, ha olyan felekezetről van szó, amely jellegzetesen valamely etnikumhoz kötődik. A nyelvi és etnikai asszimilációt követő felekezeti viszont már nagyon nehéz lenne asszimilációként kimutatni.

Mint fentebb mondtam, 1992-ben 32 949 román anyanyelvű magyart találtak Romániában. Nincs rá adatunk, hogy közülük hányan voltak már akkor, illetve hányan lettek azóta nagykorúak, de úgy gondolom, hogy akár több ezren is lehetnek olyanok, akik 2002-ben már román nemzetiségűnek mondták magukat.

A 2002-es népszámlálás eddig nyilvánosságra hozott adataiból még nem derül ki, hogy most mi a helyzet megyénként a nem magyar anyanyelvű magyarokkal, így itt további spekulációkba nem bocsátkoznék.

3. Az etnikai reprodukció csökkenése egy másik etnikum javára.

Az ilyenfajta asszimiláció abban különbözik az előzőtől, hogy itt még csak annyi sincs, hogy az illető személyt valaha is magyarnak nyilvánította volna valaki: őt kezdettől fogva, tehát a 92-es népszámláláskor is (ha akkor már megvolt) romának tartotta mindenki, és maga is mindig romának tudta magát. De akkor mitől asszimiláció ez? Lényegében

ugyanattól, mint az előbbi: hogy az egyik etnikum lélekszáma itt is úgy csökken, hogy abból a másiknak nyeresége származik. Ide az olyan esetek tartoznak, amelyekben egy valamilyen nemzetiségű anyának¹³ más nemzetiségű gyermeke van. Tömegméretekben vegyes házasságokban fordul elő, de nem kizárólag ott.

A 2002-es népszámlálás előzetes eredményeinek nyilvánosságra hozatala utáni hetekben a romániai magyar sajtóban erre a dologra már találtak is egy elég szerencsétlen nevet: biológiai asszimilációnak kezdték hívni. Pedig ezt bárminek inkább lehet nevezni, mint biológiai, sőt pontosan a biológiai reprodukciótól kell világosan megkülönböztetni, éppen mert ez a dolog nagyon szoros kapcsolatban van a természetes szaporulattal (amely csakugyan biológiai folyamat).

Ahhoz, hogy ezt világosan megértsük, gondoljuk végig a következőket. A demográfus megállapítja, hogy 1992-ben Romániában találtak 685 945 tizenöt éves vagy ennél idősebb magyar nőt, és ezek szültek összesen 1 171 967 élő gyermeket. Ennek alapján egy egyszerű szorzással-osztással kiszámítja, hogy a magyarok körében 1708,5 élveszületés esik ezer nőre, ez tehát a magyarok természetes szaporulatának legfőbb mutatója. Ezt fogjuk hát használni, mikor majd prognózisokat alkotunk a magyarok várható számára vonatkozóan. Van azonban itt egy kis bökkenő, amelynek nemigen szoktunk jelentőséget tulajdonítani, holott nagyon is kellene, mégpedig az, hogy *ezek az adatok semmit sem mondanak arról, hogy a magyar nők által szült gyermekek közül végül is hány lett magyar*. Így az 1708,5 értékű szám pontosan tükrözi ugyan a magyar nők *biológiai reprodukcióját*, vagyis a női termékenységet szigorúan biológiai értelemben, de semmit sem mond az *etnikai reprodukcióról*, vagyis arról, hogy maga az etnikum milyen mértékben termelődik újra, pedig e kettő között elég nagy lehet a különbség, ami aztán prognózisaink pontosságát is érintheti.

Az etnikai reprodukcióról (vagy ha úgy tetszik: a magyar nők "etnikai termékenységéről") sajnos én sem tudhatok pontos adatot mondani, de egy elvi maximális értéket ki lehet számítani. Megvannak ugyanis az 1992-es adatok a házasságok etnikai szerkezetéről, illetve a gyermekek nemzetiségéről a különböző szerkezetű családokban, és ezeket fel tudjuk itt használni.

Tudni kell először is, hogy 1992-ben Romániában összesen 819 482 magyar személy élt teljes családban házasságban, ebből 409 509 férfi, 411 973 nő. 356 832 családban volt magyar férjnek magyar felesége (ez tehát összesen 713 664 magyar férj és feleség együtt). 50 677 magyar férfinak volt más nemzetiségű felesége (ebből 45 444-nek román), ez a házasságban élő magyar férfiak 12,44%-a. 55 141 magyar nőnek volt más nemzetiségű férje (ebből 48 969-nek román), ez a házasságban élő magyar nőknek 13,38%-a. Összesen tehát 105 818 magyar férfi és nő élt vegyes házasságban, ez a házasságban élő magyarok 12,91%-a. Ebből 94 413 személy házastársa román volt. (Az ilyen családok megyék szerinti megoszlásáról sajnos nincs adatunk, pedig most nagy szükségünk volna rájuk.)

A részletesebb adatokat az alábbi táblázat tartalmazza (külön csak a román és német párú vegyes házasságok adatai vannak feltüntetve, a többi ugyanis kisebb jelentőségű):

9. táblázat: A magyar párú házasságok etnikai szerkezete (1992)

Férj	Feleség	Összesen	Férjek sz.	Férjek %	Feleségek sz.	Feleségek %
Együtt	Magyar	411 973	5 702 766	7,22	411 973	100,00
Magyar	Együtt	407 509	407 509	100,00	5 702 766	7,15
Magyar	Magyar	356 832	407 509	87,56	411 973	86,62
Nem	Magyar	55 141			411 973	13,39

magyar						
Magyar	Nem magyar	50 677	407 509	12,44		
Román	Magyar	48 969	5 127 318	0,96	411 973	11,89
Magyar	Román	45 444	407 509	11,15	5 125 972	0,89
Német	Magyar	3 798	28 746	13,21	411 973	0,92
Magyar	Német	3 373	407 509	0,83	29 874	11,29

Bennünket azonban most jobban érdekel az, hogy a különböző összetételű családokban milyen nemzetiségűek a gyermekek. Az erre vonatkozó összesített adatok a következők:

10. táblázat: A gyermekek nemzetisége a magyar párú házasságokban (1992)

Férj	Feleség	Családok sz.	A gyermekek nemzetisége				Gyermek- telen
			A szülőké	Az apáé	Az anyáé	Más eset	
Nem m.	Magyar	55 141		27 818	6 541	1 922	18 860
Magyar	Nem m.	50 677		12 714	20 543	2 059	15 361
Magyar	Magyar	356 832	225 316			1 805	129 711

A táblázatban dőlt betűvel emeltem ki a magyarok reprodukciós veszteségét (vagyis azokat az eseteket, ahol magyar anyának nem magyar gyermeke van), félkövérrel pedig a reprodukciós nyereségét (ahol ti. nem magyar anyának van magyar gyermeke). Mint látjuk, olyan eset is van, mikor nem vegyes házasságban a gyermekek nemzetisége nem egyezik a szülőkével. (A "Más eset" adatait nehéz értékelni, hiszen az ide sorolt helyzetek nagyon különbözőek lehetnek. Legtöbbször feltehetőleg arról van szó, hogy az egyik gyermek magyar, a másik nem, vagy pedig - ahol mindkét szülő magyar - az egyik félnek van egy előző házasságából származó nem magyar gyermeke. Ezt a nehézséget úgy próbáltam áthidalni, hogy veszteségként számítottam be az olyan családok "Más eset"-eit, ahol mindkét szülő magyar, ezzel szemben egyáltalán nem számítottam be a "Más eset"-eket ott, ahol a feleség magyar, a férj pedig nem magyar, holott nyilván itt is van veszteség. Úgy gondolom, hogy ezzel a kettő nagyjából kiegyenlíti

egymást: amennyivel a kelletténél többet számítunk veszteségként az előbbi esetben, körülbelül annyi veszteséget nem veszünk számításba az utóbbiban.)

A veszteség tehát együtt: $27\,818 + 1805 = 29\,623$. A nyereséget azonban le kell belőle vonni, így a tiszta veszteség: $29\,623 - 12\,714 = 16\,909$. Azonban jól tartzuk észben, hogy ez a szám nem a gyermekek, hanem a családok (vagy még pontosabban: az anyák) száma! Azt, hogy ezekben családokban összesen hány gyermek van, a közölt adatokból nem lehet kideríteni. Legalább egy azonban biztosan van mindegyikben (hiszen a gyermektelen családok száma külön rovatban van feltüntetve), számoljunk hát először csak annyival.

Eszerint számítva a magyarok etnikai reprodukciójáról a következőket állapíthatjuk meg. Az 1992-es adatok szerint 685 945 magyar nő szült összesen 1 171 967 gyermeket. (Ez a magyar nők teljes *biológiai* reprodukciója.) Ezek közül azonban csak 1 142 344 lett magyar. Cserében viszont volt 12 714 olyan család is, ahol nem magyar anyának lett magyar gyermeke, ezt tehát hozzá kell adni a magyar anyák szülte magyar gyermekek számához. A végösszeg tehát 1 155 058 magyar gyermek. Az ezer termékeny korú magyar nőre eső magyar gyermekek száma, azaz a magyarok *etikai* reprodukciójának mutatója tehát 1992-ben *maximálisan* is csak 1683,89, nem pedig 1708,54 (ez utóbbi szám ugyanis a biológiai reprodukció mutatója), és azért maximálisan, mert a lehető legnagyobb óvatossággal családonként/anyánként csak egy gyermekkel számoltunk. Ha azonban 1,7-tel számolunk, ami nem is az országosan, hanem csak a magyarok körében az egy anyára eső gyermekek átlagos száma, akkor a tiszta veszteség, azaz a teljes veszteség (50 359) és a nyereség (21 614) különbsége 28 745, a magyar gyermekek száma 1 143 222, az etnikai reprodukció mutatója pedig csak 1666,63. (Azt hiszem, ez az érték sokkal közelebb jár a valódi értékhez, mint az elvi maximális.) Ez a szám a biológiai reprodukció mutatójának 97,5%-ával egyezik, ami azt jelenti, hogy a magyarok természetes reprodukciójának minimálisan mintegy 2,5%-a annak következtében válik a magyarok asszimilációs veszteségévé, hogy a vegyes házasságokban az etnikai reprodukció a magyar fél rovására kiegyensúlyozatlan. (Ha kiegyensúlyozott lenne, vagyis ha a vegyes házasságokban született összes gyermeknek fele magyar lenne, fele meg a nem magyar házastárs szerinti, akkor a veszteségek és nyereségek kiegyenlíténék egymást.)

Nem volna egészen jó ötlet ezt a 28 745 főnyi veszteséget most arányba állítani a tíz év alatti fogyásunk számával, és kihozni, hogy ezek szerint az asszimilációs veszteségünk a fogyásnak mintegy 15%-áért felelős. Ez a 28 745 ember ugyanis *nem magyar*, és 92-ben sem volt magyar. Nem ők azok, akik ma 1992-höz képest hiányoznak közülünk. Viszont gondolhatjuk ezt tovább úgy is, hogy ha ezek a magyar nők magyarokhoz mentek volna férjhez, és ugyanennyi gyermeket szültek volna, és magyarnak is nevelték volna őket, akkor 1992-ben *elvileg* 50 359-cel többen lettünk volna, vagyis nem 1 624 959-en, hanem 1 675 318-an, az 50 359 pedig ennek 3%-a. (Persze ez csak elvileg lehetett volna így, hiszen ezt a számot az 1992-ben még élő és itt élő anyákra eső elveszületések száma alapján számítottuk ki, azonban azok közül időközben haltak is meg.)

Mivel valaki erre is kíváncsi lehet, íme a román párú teljes családokra vonatkozó adatok is:

11. táblázat: A gyermekek nemzetisége a román párú házasságokban (1992)

Férj	Feleség	Családok	A gyermekek nemzetisége				Gyermek-
			A szülőké	Az apáé	Az anyáé	Más eset	
Nem r.	Román	75476		19 304	29 917	2 505	23 750
Román	Nem r.	76822		37 347	9 904	2 184	27 387
Román	Román	356 832	3 209 637			1 339	1 839 520

Itt - családonként egy gyermekkel számolva - a veszteség együtt 20 643, a tiszta nyereség tehát 16 704. Ha 1,8 gyermekkel számolunk (ami a román nők átlaga), akkor a románok vesztesége 37 154, nyereségük azonban 67 225, a tiszta nyereség tehát 30 071. Így már jobban érthető, miért van a román politikusok között a vegyes házasságoknak annyi propagálója, Ion Iliescu elnököt is beleértve: hiszen a románok számára ez egy nyereséges dolog, másnak viszont - a románokkal szemben - kész ráfizetés. (Egyébként 1992-ben országosan a házasságban élő németeknek 55,00%-a, a magyaroknak 12,91%-a, a cigányoknak 5,88%-a, a románoknak 1,48%-a élt vegyes házasságban. A német párú vegyes házasságokban azonban az etnikai reprodukció sokkal kiegyensúlyozottabb, mint a magyar páruakban, így a németek ilyenfajta asszimilációs vesztesége sokkal kisebb arányú.)

A vegyes házasságokkal kapcsolatban tudni kell még, hogy városon sokkal gyakoribbak, mint falun. Országosan 1992-ben a magyar férfiek 12,44%-a, illetve a magyar feleségek 13,38%-a élt vegyes házasságban. A városi magyar népesség körében ez az arány 17,13%, ill. 19,12%, míg falun csak 6,63%, ill. 6,07%. A vegyes házasságok földrajzi megoszlására sajnos nincsenek adataink, de Észak-, illetve Dél-Erdély egyéb mutatóit figyelembe véve okkal gondolhatjuk, hogy Dél-Erdélyben sokkal gyakoribbak, mint Észak-Erdélyben. Ez pedig azt is jelenti, hogy az ottani városi népesség esetében az arányok is jóval nagyobbak kell legyenek, mint az országos arányt mutató 17,13%, ill. 19,12%. Mivel pedig Dél-Erdélyben a magyarok 71,3%-a városi, ez a körülmény jelentős negatív hatással lehet a dél-erdélyi magyarok egészének etnikai reprodukciójára.

Az eddigiek alapján kétségtelennek látszik, hogy az asszimilációs veszteséggel csakugyan számolni kell. Azt azonban, hogy az utóbbi tíz év fogyásában ennek mekkora a szerepe, e fogyás hány százaléka tulajdonítható ennek, még mindig nem könnyű megmondani. Érdeemes lenne kiszámítani, hogy az 1992-es adatok alapján hány magyart lehetett jósolni 2002-re a biológiai reprodukció (1708,54), és hányat az etnikai reprodukció mutatója (1661,87) szerint. A kettő különbségét bízva az asszimiláció mint fogyást előidéző tényező számlájára lehetne írni. Ez a különbség lehet, hogy egy tízéves időszakra nem lesz nagy (nekem más számítás szerinti becsléssel olyan 5-6 ezer személy jött ki, ez a fogyásnak 2,5-3%-át tenné ki), de gondoljunk arra, hogy itt már 1992-ben eleve hiánnyal indultunk.

Ebben azonban csak a vegyes házasságok asszimilációs hatása lesz benne, ahhoz azonban még hozzá kellene adni az asszimiláció előbbi két fajtájából származó veszteséget is, ha tudhatnánk, hogy az mennyi lehet. Alább más megközelítés alapján próbálom meg felbecsülni, mekkora lehet a különböző asszimilációformák együttes hatása.

Számításaimhoz abból indulok ki, ami eddig többször is szóba került, hogy tudniillik Dél-Erdélyben kétszer akkora volt a fogyás mértéke, mint Észak-Erdélyben. Ezt én leginkább úgy tudom megérteni, ha azt feltételezem, hogy Dél-Erdélyben az asszimilációnak talán mindkét másik tényezőnél nagyobb a szerepe lehet a fogyásban. Ezt abból gondolom, hogy ha feltesszük, hogy a magyarok biológiai (nem etnikai!) reprodukciója, illetve a kivándorlók aránya nagyjából Dél-Erdélyben is hasonló az Észak-Erdélyihez (adataink sajnos egyikre sincsenek), és ha a fogyás mértéke Dél-Erdélyben mégis kétszer akkora, mint Észak-Erdélyben, akkor a dél-erdélyi fogyás nagyobb arányát az ottani helyzettel kapcsolatos tereptapasztalatainkat is figyelembe véve nem is igen lehet másnak tulajdonítani, mint az asszimilációnak.¹⁴ Ezt a dél-erdélyieknek az észak-erdélyiekéhez képest igen kicsi számaránya mellett az is valószínűsíti, hogy a dél-erdélyi magyaroknak 92-ben több mint 70%-a városon élt, ahol a vegyes házasságok aránya is sokkal nagyobb, és hogy e városi népesség mintegy 7%-ának már 92-ben sem a magyar volt az anyanyelve (l. fennebb az 1. és 4. sz. táblázatok adatait!).

A magyar népesség Dél-Erdély egészére számított kicsi számaránya azonban önmagában még mindig nem mutatja elég világosan a két helyzet különbségét, hiszen semmit sem mond arról a közvetlen környezetről, amelyben az emberek ténylegesen élnek. Ugyanis az asszimilációs folyamatok szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy az a 273 234 magyar, amennyit 1992-ben Dél-Erdélyben találtak, és akik akkor a dél-erdélyi teljes népesség 7,54%-át tették ki, milyen etnikai összetételű településeken él(t). Mert egészen más helyzet az, ha ennyi ember bár szigetszerű, de amúgy erős, nagy lélekszámú közösségekben él, mint ha kis csoportokba van szétszóródva. Észak- és Dél-Erdély különbsége akkor látszik meg igazán, ha azt nézzük meg, hogyan oszlik meg a népesség a települések etnikai összetétele alapján megállapított településkategóriák szerint. Az alábbi táblázat azt mutatja meg, hány magyar él Észak-, illetve Dél-Erdélyben olyan településeken, ahol a magyarok számaránya az első oszlopban feltüntetettnek felel meg:

12. táblázat: A magyarság településkategóriák szerinti megoszlása (1992)

A	Észak-Erdély	Dél-Erdély
---	--------------	------------

magyarok számaránya	város		falu		város		falu	
	szám	%	szám	%	szám	%	szám	%
	91...100%	93 016	13,22	336 237	53,62	2 090	1,07	8 914
81...90%	77 098	10,96	76 513	12,20	0	0,00	1 818	2,32
71...80%	52 720	7,49	55 106	8,79	0	0,00	4 833	6,16
61...70%	25 129	3,57	37 106	5,92	835	0,43	5 739	7,32
51...60%	98 081	13,94	26 473	4,22	622	0,32	6 689	8,53
41...50%	68 004	9,67	27 863	4,44	0	0,00	6 701	8,55
31...40%	98 302	13,97	25 500	4,07	573	0,29	10 875	13,87
21...30%	106 401	15,12	18 126	2,89	13 048	6,70	6 856	8,74
11...20%	71 188	10,12	13 200	2,10	67 883	34,84	9 301	11,86
0...10%	13 630	1,94	10 996	1,75	109 767	56,34	16 690	21,28
Összesen	703 569	100,00	627 120	100,00	194 818	100,00	78 416	100,00

Mint látjuk, 1992-ben az észak-erdélyi városi magyar népességnek csak 1,94%-a élt olyan városokban, ahol a magyarok számaránya 10% alatt volt, ezzel szemben a dél-erdélyinek 56,34%-a. (Ez a teljes dél-erdélyi magyarság 40,17%-át teszi ki.). A falusi népesség esetében ez az arány 1,75%, illetve 21,28%. Dél-Erdélyben összesen 126 457 magyar személy (a dél-erdélyi magyarok 46,28%-a) élt 1992-ben ilyen etnikai összetételű településeken, az ország összes ilyen kategóriájú településein élő magyarok (168 384) 75,10%-a tehát dél-erdélyi.

Krassó-Szörény megyében, ahol a fogyás a legnagyobb arányú volt, a 7 876 magyarból 4 009 Resicabányán élt, ahol a teljes népesség 4,33%-át képezte, a többi 3 867 pedig 129 településen oszlott meg (29-en 1-1 magyarral), ezek közül csak két helyen haladta meg a számarányuk a 10%-ot (Krassófüzesen 12,41%, 133 személy, Temesfőn 12,50% - de ez utóbbi összesen két magyart jelent), emellett Érszegen volt még 9,65%-os (30 személy), a többi településen a

6%-ot sem éri el, ami azt jelenti, hogy egész Krassó-Szörény megyéből összesen csak 165 magyar (a megye magyarságának 2,1%-a) élt olyan településen, ahol a magyarok számaránya meghaladta a 6%-ot. - Hunyad megyében a 33 849 magyarból 22 060 (65,17%) élt olyan településen, ahol a népességnek kevesebb, mint 10%-a volt magyar, Brassó megyében pedig a 63 558-ból 38 610, ami az összesnek 60,74%-a. Temes megyében ez az arány 60,85%, Szében megyében 34,90%, Fehér megyében 27,40%, Arad megyében pedig 10,27% (ebben a megyében viszont a magyarok 53,84%-a olyan településeken élt, ahol számarányuk 11-20% között volt). Ezek a számok jól mutatják, hogy a dél-erdélyi magyarok nemcsak az egyes megyékbeli számarányuk szerint élnek szórványhelyzetben, hanem - ami fontosabb - legnagyobb részük az általuk lakott településeken is. Ezt pedig nagyon is szem előtt kell tartanunk, mikor a dél-erdélyi magyarság fogyásának magas arányát értelmezni próbáljuk.

Grafikusan ábrázolva jobban látszik, miről is van itt szó:

4. ábra: A városi magyar népesség településkategóriák szerinti megoszlása (1992)

5. ábra: A falusi magyar népesség településkategóriák szerinti megoszlása (1992)

Hogy mindezek a körülmények csakugyan szoros összefüggésben vannak az asszimilációval, azt a 13. táblázat elég meggyőzően mutatja. A "20% alatt" oszlop azt mutatja, hogy az illető megye magyarságának hány százaléka él olyan településeken, ahol számaránya e küszöb alatt marad. A "Nyelvi asszimiláció" a román anyanyelvű magyarok arányát mutatja a magyarok teljes számához képest (1992-ben). Az "Etnikai asszimiláció" egy bonyolultabb számítás eredménye, legjobb, ha egy konkrét példán mutatom be, mégpedig Hunyad megyén. Ebben a megyében 1992-ben összeírtak összesen 1641 román nemzetiségű reformátust és unitáriust. Mivel ez a két felekezet jellegzetesen a magyarokhoz kötődik, bizvást úgy számíthatjuk, hogy ez egy olyan embercsoport, amelyben már nemcsak a nyelvi, hanem az etnikai asszimiláció is megtörtént, a felekezeti azonban nem. A megye magyarságának együtt 43,5%-a református vagy unitárius, ezért - feltételezve, hogy az etnikai asszimiláció mértéke nem függ a felekezettől - úgy lehet venni, hogy az 1641-es szám az etnikai asszimilációnak mintegy 43,5%-át teszi ki. Kiegészítve ezt a számot a fennmaradó 56,5%-kal (2131), a végeredmény 3772. Ezt a számot hozzáadva a Hunyad megyei magyarok 1992-beli számához (33 849), megkapjuk, mennyi lett volna a megye magyarságának száma az 1992-ben még azonosítható etnikai asszimiláció nélkül (37 621). A táblázatbeli szám pedig azt mutatja meg, hogy ennek a számnak a 3772 hány százalékát teszi ki, ez 10,03% lenne, a táblázatban azonban egy pontosabb számítás szerint szerepel, külön-külön kiszámítva ugyanez a falusi, illetve városi népességre, és azok összege szerint kalkulálva.

13. táblázat: A településkategóriák szerinti megoszlás és az asszimiláció összefüggése az erdélyi megyékben

Megye	20% alatt	Nyelvi asszimiláció	Etnikai asszimiláció	Fogyás %
Krassó-Sz.	100,00	12,70	10,03	-25,61

Hunyad	95,25	10,20	10,05	-25,19
Szeben	95,52	7,90	5,40	-19,84
Beszterce-N.	49,73	7,48	2,43	-12,82
Fehér	55,60	6,61	3,03	-16,49
Temes	82,78	6,06	6,30	-18,21
Máramaros	58,30	4,36	4,50	-15,76
Arad	64,11	3,82	4,55	-19,03
Brassó	63,18	3,62	4,60	-19,02
Kolozs	18,78	2,21	2,39	-16,46
Bihar	2,97	1,00	1,65	-14,39
Szatmár	2,48	0,76	1,57	-7,40
Szilágy	26,01	0,75	1,08	-9,24
Maros	4,95	0,67	1,12	-9,89
Kovászna	0,13	0,27	0,36	-6,52
Hargita	0,35	0,12	0,25	-6,53

Mint látjuk, a számok jó korrelációt mutatnak egymással, ha nem is tökéletes következetességgel. (Erre különben számíthatunk is, hiszen itt többtényezős folyamattal van dolgunk.) A feltűnő eltéréseket érdemes esetenként megnézni. Szilágy megye például ilyen, ennek megértéséhez tudni kell, hogy e megye teljes magyarságának ugyan 26,01%-a él ilyen kategóriájú településeken, de ez csak a városi népesség miatt van, a magyarok 60,67%-a viszont falusi, ott pedig csak 2,55% tartozik ebbe a kategóriába.

Azt is látjuk, hogy a nyelvi és etnikai asszimiláció értékei közel állnak egymáshoz, néhány feltűnő kivétellel. Ezt jobban szemléltetheti a következő grafikon:

6. ábra: A nyelvi és etnikai asszimiláció az erdélyi megyékben (1992)

A legfeltűnőbb itt Beszterce-Naszód megye, ahol az etnikai asszimiláció becsült értéke jóval kisebb, mint a nyelvi asszimiláció kimutatható értéke. Ez arra is vallhat, hogy ebben a megyében éppen az idő tájt indulhatott el egy, a korábbinál erősebb asszimilációs folyamat, akárcsak Fehér megyében.

Nagyjából ennyi lenne, amit itt hamarjában el lehet mondani az asszimiláció 1992-beli helyzetéről. Az etnikai asszimilációt a fentebb bemutatott módon számítva 1992-re Erdélyben 33 660 ilyen személlyel számolhatunk, ehhez hozzáadva a 8843 Erdélyen kívülit, a végösszeg 42 503 személy. Ha ehhez a nyelvi asszimiláció esetei közül a román anyanyelvű magyarokat is hozzáadjuk (32 949), az eredmény 75 452. Megjegyzem, hogy ebben a számban kizárólag csak a román irányba történő és 1992-ben még kimutatható asszimiláció van benne.

A mérleghez persze az is hozzátartozna, hogy nézzük meg, volt-e 1992-ben a magyaroknak román irányból származó asszimilációs nyeresége. Ez azonban több, itt nehezen megválaszolható kérdést vet fel. Kétségtelen, hogy 1992-ben 15 378 magyar anyanyelvű román is összeírtak, ezek egy része azonban valószínűleg inkább csak statisztikai adat: könnyen meglehet ugyanis, hogy azok a személyek csak azért románok, mert nem a (magyar) nemzetiségüket, hanem az állampolgárságukat írták be a "Nemzetiség" rovatba. (Ez fordítva nemigen történhetett volna meg.) A magyar anyanyelvű románok közül 1632 (10,55%) Erdélyen kívüli, nehezen tudom elképzelni, hogy magyarnyelvűségük nyelvi asszimilációnak lenne tulajdonítható. Legtöbb magyar anyanyelvű román Szatmár (3419), Bihar (2161), Temes (1043), Maros (1011) és Brassó (1001) megyében írtak össze, az ottani helyzet jobb ismeretében lehetne pontosabban megbecsülni, hogy ezeket az adatokat hogyan kell értelmezni.

Az 1992-es helyzetet látva elég valószínűtlennek gondolom, hogy az asszimiláció folyamata 1992-ben hirtelen megállt volna. Van ugyan olyan vélemény, miszerint ez a folyamat azóta mérséklődött, én azonban nehezen látom be, hogy ennek miért kellene így lennie, mikor a legfontosabb paraméterek lényegesen nem változtak. A magyarok által lakott településeken a számarányuk semmit sem nőtt, hanem éppenséggel csökkent, ez pedig a spontán asszimilációt

csakis fokozhatta. A politikai környezetben ugyan történtek némi pozitív változások, de ez az asszimiláció mértékét lényegesen már csak azért sem igen csökkenthette, mert véleményem szerint a magyarok asszimilációja legnagyobb részét spontán (noha nem saját elhatározásból fakadó) folyamat, és csak elég kis mértékben következménye az asszimilációs politikának, amely ha nem is olyan mértékben, mint 1992 előtt, továbbra is jelen van.

Ha tehát most egy hozzávetőleges abszolút számmal is ki szeretnénk fejezni, mekkora lehet az 1992 óta keletkezett etnikai asszimilációs veszteség, akkor a fentiek alapján bizonyára érthető lesz, ha ennek kiszámításához abból a feltevésből indulunk ki, hogy a dél-erdélyi fogyás jóval nagyobb arányát jórészt az asszimilációnak tulajdoníthatjuk. A dél-erdélyi asszimilációs veszteség számszerűsítéséhez viszont figyelembe kell vennünk először is azt, hogy a városi népesség, mint láttuk, országosan és más etnikumok esetében is jóval nagyobb mértékben fogyott, ha tehát a dél-erdélyieknek jóval nagyobb része városi, mint az észak-erdélyieknek, akkor már csak ennek alapján is várható, hogy fogyásuk nagyobb mértékű legyen. Ezért akkor járunk el helyesen, ha külön-külön számítjuk ki, mennyi lenne a dél-erdélyi városi, illetve falusi magyarok fogyása, ha a fogyás aránya mind a városi, mind a falusi népesség esetében megegyezett volna a megfelelő észak-erdélyi magyar népességével. Dél-Erdélyen belül viszont elég nagy az eltérés az egyes megyék között is, mind a magyar népesség lélekszámát, mind a városiasodást, mind pedig az asszimiláció mértékét tekintve. Ezért a számításokat külön-külön végeztem el megyénként és településtípusonként. Az így kapott adatok a következők:

14. táblázat: Asszimilációs veszteség a dél-erdélyi megyékben (becsült értékek)

Megye	Magyarok 1992-ben	%	Román any. %	Fogyás	Fogyás %	Kalk. érték	Külön- ség	Külön- ség %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Városi népesség								
Krassó-Sz.	6947	3,29	11,80	1860	26,77	1071	789	42,41
Hunyad	32 355	7,87	9,93	8186	25,30	4989	3 197	39,05
Fehér	13 512	5,92	9,46	2425	17,95	2084	341	14,08
Szeben	16 382	5,32	7,70	3619	22,09	2526	1 093	30,20
Temes	42 380	9,97	6,64	8291	19,56	6535	1 756	21,18
Arad	37 286	14,62	4,67	8467	22,71	5750	2 717	32,10
Brassó	45 956	9,38	4,03	10 460	22,76	7086	3 374	32,25
Falusi népesség								

Krassó-Sz.	929	0,56	19,38	157	16,90	46	120	76,45
Hunyad	1494	1,09	16,06	342	22,89	75	283	82,61
Szeben	2927	2,02	9,05	212	7,24	146	96	45,05
Temes	20 486	7,45	4,84	3154	15,40	1024	2339	74,15
Fehér	11 253	6,06	3,20	1658	14,73	563	1210	72,99
Brassó	17 602	11,49	2,53	1628	9,25	880	927	56,97
Arad	23 725	10,20	2,49	3145	13,26	1186	2201	69,98

A táblázat adatainak értékeléséhez a következőket kell tudni:

- 3. oszlop: a magyarok százalékaránya a megyében az illető kategórián belül (tehát pl. a Krassó-Szörény megyei városi magyarok a megye városi népességének 3,29%-át alkotják);
- 4. oszlop: a román anyanyelvű magyarok százalékaránya az illető kategórián belül (pl. a 6 947 Krassó-Szörény megyei városi magyarnak 1992-ben 11,80%-a román anyanyelvű) - a megyék ennek csökkenő sorrendjében vannak elrendezve;
- 5. oszlop: a magyar népesség fogyása 1992-2002 között az illető kategórián belül;
- 6. oszlop: a fogyás százaléka a 2. oszlophoz képest;
- 7. oszlop: kalkulált érték, a 2. oszlopbeli mennyiség 15,42%-a a városi, 3,98%-a a falusi népesség esetében (ezek a százalékok az észak-erdélyi fogyás arányaival egyeznek);
- 8. oszlop: az 5. és a 7. oszlop különbsége, ez az a becsült érték, amit feltételezésem szerint asszimilációs veszteségként lehet elkönyvelni;
- 9. oszlop: a 8. oszlop százalékaránya az 5.-hez képest, azt mutatja meg, hogy az illető megyében és településtípusban az asszimilációs veszteségnek feltételezett érték a fogyás hány százalékát teszi ki.

Ha most ezeket tudva kezdjük elemezni a táblázat adatait, akkor azt vesszük észre, hogy az utolsó oszlop elég jó korrelációt mutat a negyedikkel: mennél nagyobb a román anyanyelvűek számaránya, annál nagyobb az asszimilációs fogyás szerepe a fogyás egészében. Ez a két adatsor amúgy teljesen független egymástól, korrelációjuk tehát azt igazolja, hogy a 8. oszlop egészen jó közelítésben mutatja az asszimilációs veszteséget. A városi népesség esetében ugyan Fehér megye megtöri az utolsó oszlop egyenletesen csökkenő sorrendjét, itt a román anyanyelvűek aránya alapján egy a Hunyad megyeihez közeli értéket várnánk, mondjuk olyan 38%-ot, a 14,08%-os érték mögött itt talán a természetes szaporulat valamivel magasabb, illetve a kivándorlás valamivel alacsonyabb értéke állhat. Arad és Brassó megye esetében viszont a várnál mintegy kétszer nagyobb értéket kaptunk, ami - általános tapasztalatunkkal is egybehangzóan - arra vallhat, hogy ebben a két megyében a kivándorlás aránya valamivel magasabb lehet, mint az erdélyi átlag. A falusi népesség esetében a Krassó-Szörény megyei érték kisebb, mint a Hunyad megyei, pedig a román anyanyelvűek aránya nagyobb, de itt figyelembe kell venni, hogy ebben a megyében a falusi magyarok 1992-ben mindössze 929-en voltak, 2002-ben meg már csak 772-en, és ilyen kis számok esetében nem is igen várhatjuk, hogy a korreláció egyértelműen érvényesüljön. Itt a Szeben megyei érték kisebb a várnál, valószínűleg hasonló okok miatt, mint Fehér megye városi népessége esetében, de azért is, mert itt is elég kicsik a számok. Az Arad megyei

érték itt is nagyobb a vártnál, ebben az esetben valószínűleg azért, mert itt a természetes szaporulat alatta marad az erdélyi átlagnak, s a 8. oszlopban ez a különbség is megjelenik. Az Arad megyei asszimilációs veszteség kb. kétharmada lehet annak, mint ami a táblázatban megjelenik, ezt most azért nem számítom ki újra, mert alább úgymint mindenütt lefelé fogok kerekíteni.

Ha a 8. oszlop számait összeadjuk, 20 442 jön ki végösszegnek (ez az 1992-ben összeírt dél-erdélyi magyar népességnek 7,81% -a), ebből 13 267 városi, 7 175 pedig falusi. Ez a szám véleményem szerint jó közelítéssel mutatja, mennyi lehetett tíz év alatt az asszimilációs fogyás csak Dél-Erdélyben, ahol a teljes népességfogyásnak ez 38,14%-át teszi ki (városban 30,63%-át, falun pedig 69,69%-át).

Pedig sejtésem szerint ez csak a minimális körüli szám. Mi ugyanis itt úgy számoltunk, és úgy viszonyítottuk hozzá a dél-erdélyi helyzetet, mintha Észak-Erdélyben egyáltalán nem lett volna asszimilációs fogyás. Pedig ott is volt. Ha ennek nagyságát jobban ismernénk, és azt le tudtuk volna vonni az észak-erdélyi fogyásból, s a dél-erdélyit aztán ehhez a maradékhoz viszonyítottuk volna, akkor az ott kapott számok is nagyobbak lennének valamivel. Adataink alapján azonban az 1992 utáni észak-erdélyi asszimilációs fogyásról nehezebb bármilyen becslést is kialakítani, hiszen ha itt is ugyanazt tennénk, mint az imént, vagyis ezeket a megyéket is az észak-erdélyi átlagokkal hasonlítanánk össze, akkor igazából a saját átlagukhoz viszonyítanánk őket, az átlagot meghaladó különbségben pedig még csak megbecsülni sem tudnánk, hogy mi származik az asszimilációból, mi a természetes szaporulatból, illetve mi a kivándorlásból, hiszen ezeknek megyénként is nagyon eltérő lehet a mértéke.

Annyit mindenesetre megjegyezhetünk, hogy az észak-erdélyi megyék közül Beszterce-Naszód hasonlít legjobban a dél-erdélyiekre, itt a román anyanyelvű magyarok aránya 7,77% városban és 7,28% falun, és a falusi népesség is 10,14%-kal fogyott. A fogyás azonban abszolút számokban nem volt nagy (2704), hiszen a megyében 1992-ben csak 21 098 magyar élt. Nagy különbség viszont, hogy itt a magyaroknak csak 37,26% volt városi. A román anyanyelvű magyarok aránya szerint Észak-Erdélyben Beszterce-Naszód megye után a Máramaros és Kolozs megyei *városi* népesség következik (4,75%, illetve 2,53%), e népesség fogyása 18,63, illetve 19,69 százalékos, és Máramaros abban is hasonlít Dél-Erdélyhez, hogy 92-ben itt a magyaroknak 80,01%-a volt városi (Kolozs megyében 68,42%-a, ami szintén elég közel van a dél-erdélyihez).

A Beszterce-Naszód megyei teljes, valamint a Máramaros és Kolozs megyei városi magyar népesség együtt összesen 30 585 fővel lett kevesebb. Dél-Erdély esetében fentebb úgy számítottuk, hogy az ottani fogyásnak mintegy 38% -a magyarítható az asszimilációval. Aligha esünk tehát nagy túlzásba, ha úgy gondoljuk, hogy ez az arány az imént felsorolt helyeken is lehet legalább 20%-os. Ez lefelé kerekítve olyan 6000 embert jelent. A dél-erdélyi, lefelé kerekítve mintegy 20 000-rel együtt ez 26 000. De az Erdélyen kívüli megyékben is volt 1992-ben összesen 21 036 magyar, 18,13% -uk román anyanyelvű, 74,55% -uk városi, ôk 3503-mal (16,65% -kal) lettek kevesebben 2002-re. Azt hiszem, itt nyugodtan tulajdoníthatjuk a fogyás legalább 35% -át az asszimilációnak, ami 1226 fôt jelent, ez az elôbbivel együtt minimum 27 000.

Ebben azonban csak az az asszimilációs fogyás van benne, amelynek nagyjából helyét tudtuk adni, de ez nem jelenti azt, hogy akkor Bihar, Szatmár, Maros vagy Szilágy megyében egyáltalán nem kellene vele számolni. Éppen ezért végsô konklúzióm az lesz, hogy a hiányzó 190 582-ből mintegy 30 000-et nyugodtan az asszimiláció számlájára írhatunk, és attól tartok, hogy ezzel még nem is mondtunk eleget. Ez a teljes fogyásnak mintegy 16% -át teszi ki, ha pedig úgy gondolom, hogy emellett a természetes fogyás 44-45% -ért, a kivándorlás pedig 39-40% -ért felelôs, akkor más úton ugyan, de nagyjából ugyanarra az eredményre jutottam, mint Varga E. Árpád.

Körülbelül ennyi lenne az, amit az asszimilációs fogyásról a ma hozzáférhetô adatok alapján feltételezni lehet. Többet majd akkor lehet mondani, mikor a 2002-es népszámlálás többi adatát is közzéteszik.

Jegyzetek

1 Magyar Nándor László adatai alapján (Magyar Hírlap 2002. július 13.) nekem az jött ki, hogy a 16 erdélyi megyében összesen 68 469 ilyen személyt vettek nyilvántartásba. Ha ezen belül a magyarok aránya megyénként megfelelne annak, ahány százalékot a magyarok tettek ki 1992-ben az illetô megyében, akkor ez 13 727 magyart jelentene. Ezt a becsült számot azonban alighanem a minimálisnak kell tekinteni, hiszen az ilyen státusúak között a magyarok aránya valószínűleg nagyobb.

2 Ott különben is vannak bizonyos nehezen felfogható dolgok, amelyekkel alighanem jó lesz megvárniuk a véglegesnek tekintett eredményeket: Vrancea megyében, ahol 1992-ben volt összesen 153 magyar - ebből 103 magyar anyanyelvű -, illetve összesen 121 magyar anyanyelvű személy,

2002-ben 141 magyart találtak, ami nem meglepő, viszont a magyar anyanyelvűek száma 522, ami 331,40%-os növekedés lenne, ha tényleg így lenne, és nem világos, hogy ez hogyan lehetséges, hacsak oda nem költözött kb. 400 magyar anyanyelvű roma nemzetiségű személy.

3 Adatszerűen ugyan nem tudhatjuk ellenőrizni, de a hiányzók nagy számának *elvileg* egy további lehetséges oka lehet az is, hogy a városokban ezúttal esetleg többen kimaradhattak az összeírásból, mint faluhelyen (illetve mint 1992-ben), hiszen azt tudjuk, hogy közvetlenül a 2002-es népszámlálás előtt elég sok helyen panaszkodtak a szervezetlenségre, főleg a városokban.

4 Észak-Erdélyhez soroltam Beszterce-Naszód, Bihar, Hargita, Kolozs, Kovászna, Máramaros, Maros, Szatmár és Szilágy megyét (9), Dél-Erdélyhez pedig Arad, Brassó, Fehér, Hunyad, Krassó-Szörény, Szeben és Temes megyét (7).

5 Elsősorban Veres Valér *A romániai magyarság létszámcsökkenésének okai a 20. század utolsó negyedében* (Korunk 2002. 2. sz., 4-18.) és Horváth István *A romániai magyar kisebbség Magyarországra irányuló mozgása* (Korunk 2002. 2. sz., 31-47.) c. tanulmányaira gondolok.

6 L. tanulmányát ebben a számban.

7 Pusttán a népszaporulatot tekintve az ukránok esetében szaporodásra lehetett számítani, a 2002-es adatok szerint mégis 4411-gyel kevesebben lettek, ami 6,71%-os fogyást jelent. Ennek okaival itt nem kell foglalkoznunk. A cigányok és a törökök csakugyan szaporodtak, amint az várható volt, rajtuk kívül pedig a görögök és a horvátok is, az előbbieket talán újabb betelepülés következtében is.

8 *A romániai magyarság létszámcsökkenésének okai a 20. század utolsó negyedében*. Korunk 2002. 2. sz., 4-18.

9 A túlzott alkoholfogyasztásnak egyébként nemcsak ilyen következménye lehet. Tudok olyan faluról (nem Hargita megyéből), ahol az utóbbi negyedszázadban azért terjedt el feltűnően a vegyes házasság, noha korábban szinte példa sem volt rá, mert a magyar fiúk legnagyobb része iszákos volt (közülük többen meg is haltak fiatalon, éppen emiatt), a magyar lányok pedig inkább a józan életű román legényeket választották.

10 Az 1992-es népszámláláskor a románok 99,87%-a volt román anyanyelvű, a magyaroknak pedig 97,87%-a volt magyar anyanyelvű. A magyar anyanyelvűeknek 99,13%-a volt magyar, a román anyanyelvűeknek 98,67%-a volt román.

11 Nálunk ez azért van így szükségszerűen, mert a kétnyelvűség csak a kisebbségekre jellemző, a többségre nem. Kölcsönös nyelvismeret esetében ezek az arányok kiegyensúlyozottabbak lehetnének.

12 Azért számítom csak az anyákat, mert így a továbbiakban könnyen nyomon lehet követni az asszimilációs veszteség, illetve nyereség egyenlegét.

13 Lehetne még valaminek: a magyarok belső migrációjának Dél-Erdélyből Észak-Erdélybe, de adataink sajnos arra sincsenek. Bizonyos tapasztalataink vannak ugyan róla, hogy ha migráció van, akkor inkább ilyen irányú van, mint fordítva, de hogy ez külön a magyarokra nézve milyen mértékű lehet, azt még csak megbecsülni sem tudhatjuk.

- [Varga E. Árpád: A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól](#)
- [Benedek Gyula: Vélemény Varga E. Árpád *A romániai magyarság népességcsökkenésének okairól* c. tanulmányáról](#)
- [Horváth István: A migráció hatása a népesség előszámítására](#)
- [Kiss Tamás: A népességfogyás "kontextusa" - válasz Varga E. Árpád vitaindító tanulmányára -](#)
- [Sebők László: Hozzászólás Varga E. Árpád vitaindító írásához](#)
- [Szilágyi N. Sándor: Észrevételek a romániai magyar népesség fogyásáról, különös tekintettel az asszimilációra](#)
- [Veres Valér: A romániai magyarok 2002. évi lélekszámáról](#)
- [Dr. Görömbei Sára: Demográfiai kutatás a kárpát-medencei magyarság fogyásának okairól](#)
- [Rónai András: Erdély népességi viszonyai](#)
- [Vita Sándor: Tallózás az 1930. évi román népszámlálás kötetében](#)
- [Schneller Károly: Magyarok és románok erőviszonyai Erdélyben](#)
- [Dr. Oberding József György: Adatok az erdélyi magyar középosztály termeléséhez](#)
- [Dr. Kovács Alajos: A nemzetiségi statisztika problémája](#)
- [A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(A\)](#)
- [A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(B\)](#)
- [A lakosság megoszlása nemzetiség szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(C\)](#)
- [A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(A\)](#)
- [A lakosság vallás szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(B\)](#)
- [A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(A\)](#)
- [A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(B\)](#)
- [A lakosság megoszlása anyanyelv szerint a 2002-es népszámlálási adatok alapján \(C\)](#)
- [A lakosság nem szerinti megoszlása a 2002-es népszámlálási adatok alapján](#)
- [Rostás Zoltán: Előszó A. Golopentia: *Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához* c. írásához](#)

- Anton Golopentia: Ajánlások a jövő rendszer kormányprogramjához
- Kalligram Alapítvány Jogelemző Csoportja (Jarábik Balázs, Csirik Zsolt, Gál Gábor): Memorandum: a Szlovák Köztársaság által a magyar kedvezménytörvény módosításához kidolgozott jegyzék jogi elemzése
- Richard Jenkins: Az etnicitás újragondolása: identitás, kategorizáció és hatalom
- Horváth Réka: Az RMDSZ céljainak változása az elmúlt tizenkét év során
- Veress Emőd: A prefektusi tisztség az önkormányzati rendszerben és az alkotmánybíróvási gyakorlatban
- Császár Melinda: A kedvezménytörvény megjelenítése a központi román sajtóban
- Kádár Magor: Az érem másik oldala: a státustörvény az erdélyi román köztudatban és a román nyelvű írott sajtóban

(c) Jakabffy Elemér Alapítvány, Media Index Egyesület 1999-2004
Impresszum | Médiaajánlat | Adatvédelmi záradék